

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 5.

V Ljubljani, 1. marcija 1883. l.

XXIII. leto.

Mnogozaslužnemu gospodu

Andreju Praprotniku,

ravnatelju prvomestne ljudske šole, udu c. kr. deželnega šol. sveta in predsedniku slovenskega učiteljskega društva,

o petindvajsetletnici njega Ljubljanske službe.

1883.

Pet pet in dvajset je lepó število,
A hipa nisi Ti nikdár zamudil,
Da v nas ljubezen bi za dom probudil,
Ki Tvoje vedno ga srcé čestilo.

Ko tvojih strún poslušal petje milo,
Slovén se njega néžnosti je čudil;
Navdušen si mladini v prid se trudil,
In Tvoje delo sad je lep rodilo.

Ljubezen, spoštovanje on zasluži,
Kdor, kakor Ti, kreposti posvečuje
Najblažje v slavo sveti domovini:

Glej, zbor čestilcev se krog Tebe druži,
In jedna želja srea vsem dviguje:

„**Bog živi Te še dolgo v čast očini!**“

Národní učitelji.

V Ljubljani, 1. marcija 1883.

Kako naj učitelj mej ljudstvom širi dobro mnenje o šoli in vzgoji.

Večkrat tû pa tam šola ne more uspešno delovati, ker ljudstvo nima pravega pojma o njej in ker se sploh misli, da je šola le za to tû, ker jo je ustvarila postava in splošna navada tega časa.

V takem slučaju ima učitelj veliko in važno dolžnost, da mej ljudstvom širi dobro mnenje o šoli in sploh o otroški vzgoji.

V to svrho naj učitelj

1. občino, v kateri živi, dobro poznáva in sicer v splošno in v posameznem obziru. Poznáva naj višje in nižje, bogate in uboge, velike in male in sploh njihovo mnenje o šolskih razmerah.

2. Učitelj naj se najpred seznanja v občini s takimi ljudmi, katerim je šola in mladinska vzgoja kaj pri srci, in po teh naj o tem mej druge širi prave misli.

3. Učitelj naj ljudem v občini, ki brati znajo, priporoča in daje take knjige in časopise, kateri ga podpirajo v tem njegovem važnem prizadevanji.

4. Učitelj naj šolske preizkušnje in vse razne druge šolske slavnosti in praznovanja porabi v to, da ljudstvo samo vidi, kako se v šoli poučuje in vzgoja, in kako se učitelj vedno prizadeva, da bi njegova trudba imela uspeha pri mladini.

5. Učitelj naj se večkrat razgovarja s svojimi prejšnjimi boljšimi učenci in učenkami, ter naj jih pridobuje in hrani za svoje šolske pouke.

6. Vrhû tega pa naj učitelj tudi sam z vsem svojim dejanjem in prizadevanjem kaže, kako zeló mu je pri srci in kako sveta mu je dolžnost, da skrbno deluje v šoli na blagor občini, vsej domovini in državi. Ako pa je učitelj tudi sam družinski oče, ima pa še posebno dolžnost, da svoje otroke vzgledno vzgoja in da se ogiblje vsega, v čemur bi bil komu v pohujšanje s svojo družino.

7. Učitelj naj ne bode previsokoleteč, da bi se ne hotel pečati z ljudmi, kadar je treba. Govorí naj rad z otroci, z odrasčenimi, z mladimi in s starimi kakor mu je prilika. Nikoli naj se pa ne kaže nevoljnega in tlačana v svojem stanu. Užé mali šolarčki kmalu zapazijo, če učitelj nima veselja do šole; koliko bolj vidijo to odrasčeni, ter imajo potem učitelja in šolo za nekako postavno privržbo, kateri se ugibati ne morejo.

Jakoslav.

Materin jezik v ljudskeji šoli.

(Predaval pri zborovanji učiteljskega društva Sežansko-Komenskega v dan 4. maja m. l. v Tomaji
Janko Leban, učitelj v **Lokvi**.)

(Konec.)

Učitelju se dandanes nij več bati, da ide v pogibelj, ako bode odločno národen. Da, jaz celó trdim, da le pri odločno národnem učitelji more doseči jezikov pouk v ljudskeji šoli pravi namen.

„Okleni se predrage domovine,
Posvétí v blagor srce jej in dušo,
Tû ima korenine tvoja moč!“

Te krasne besede Schillerjeve, po Cegnarji poslovenjene, veljajo tudi pravemu učitelju! V študiranji materinega jezika bodi učitelj neutrudljiv; naj nikakor ne misli, da je iz preparandije užé prinesel korenito znanje materinščine! Pridno naj študira slovenskega jezika svojstvo, najboljše pesnike in pisatelje, naj se sam vadi v slovenskem spisovanji ter bodi osobito v zgodovini slovenskega slovstva domá!

Tako delajočemu učitelju odpira se v ljudske šoli pri nežnej naši mladini široko polje, kjer dosta lahko stori v procvit našega jezika, v blagor našega národa. Kajti mladina je vzprejemljiva za dobre nauke učiteljeve, katerega spoštuje. Vtisi, katere zadobi nežno otrokovo srce, ne izginejo več, nego še v poznih letih silijo z vso močjo na dan: — sivolasi starček se še sè solzo v očeh spomina besedij svojega dobrega učitelja v mladosti. Koliko mladih močij je užé domoljubno prigovarjanje učiteljevo vzbudilo za poznejše národno delovanje! Naj omenim le velikana zdaj živečih slovenskih pesnikov, preč. gosp. Simona Gregorčiča, ki je na vzpodbujo domoljubnega bivšega učitelja Šolarja jel pisati, ter se njegovo imé zdaj blesti kakor meteor na obnebi novodobnega slovenskega pesništva!

Podloga jezikovnemu pouku v ljudske šoli pa so — dobra berila. Z novimi berili nas je vlada pred nedavnim preskrbela. Dobljenih beril ne bodem tû ocenjal; vender omeniti mi je, da imajo to dobro, da so pod predinimi sestavki podpisana tudi dotičnih pisateljev iména. Gospoda! Ravno to se meni zdi preimenitno sredstvo, po katerem bi učitelj v ljudske šoli budil lahko na izdaten način domoljubje v nežnih otroških srcih. Vsem nam je znano, kako neizmerne veljave so jedrnate zgodovinske slike v ljudske šoli; a nič manjšega upliva bi ne bilo to, ako bi učitelj pri jezikovem pouku otrokom v njim razumnej besedi povedal življenjepisa dotičnega podpisanega pisatelja ter bi njegovo národno delovanje kratko označil. Tako bi se otroci užé zgodaj učili — slovstvene zgodovine, pa utrjevala bi se jim tudi volja ter netila v srci domoljubna iskra ter želja, opisane možé v bodočesti posnemati. Ker pa je mnogo učiteljev, ki se niso učili zgodovine slovenskega slovstva in jim tudi nij na razpolaganje dobra knjiga o tem predmetu; ker bi nadalje bilo želeči, da bi vsi imeli neko pot, katero bi hodili slikajoč življenje in delovanje v berilu se nahajočih pisateljev; — zato bi bilo dobro, da bi knjižico dobili, ki bi, metodično sestavljena, opisovala v otroku doumnej besedi vse one pisatelje in pesnike, koje sestavke nahajamo v 2. in 3. berilu za naše šole. Stavim predlog, naj se naše društvo loti tega hvaležnega dela, naj bi nam ono tako brošurico izdalo, katero bo gotovo tudi učiteljstvo drugih pokrajin veselo pozdravilo. Če se mej nami ne dobode sposobniše pero, ki bi se lotilo spisovanja take potrebne knjižice, hočem jaz po malostnih svojih močeh potruditi se, da spišem brošurico takošne vsébine. In onda jo hočem svoj čas našemu društvu ponuditi, da jo presodi ter — slučajem ugodne sodbe — izdá.*)

Tako tedaj, dragi tovariši, delujmo krepko in čvrsto v ljudske šoli za milega materskega jezika razcvit, za blagor národa. Tako postopajoče bode nas kdaj božalo uverilo, da smo „sveto služili svetej domovini“; iz šole izstopivši otroci bodo pridobljeno znanje v jeziku in domoljubno čutje širili in utrjevali pozneje mej národom; nečista, t. j. dijalektična slovenska govorica bode polagoma izginila — in mej našim národom bode zavladalo splošno navdušenje za sveto našo stvar.

Učiteljske petletne službene doklade in ustrahovalne kazni.

Učiteljsko službovanje bi se lahko primerjalo s šolanjem učenca v šesterorazrednici; zakaj tako, mi ni treba razlagati, vsaj vsak učitelj vé, da v svojem službovanji mu je

*) Govornik je pozneje sklenol, da bode, — priobčeval gradivo te brošurice po „Učit. Tovarišu“, če bode njega urednik s tím zadovoljen. *Pis.*

(„Tovariš“ bode storil za povzdigo šolskega slovstva vse, karkoli bode v njegovej moči. *Uredn.*)

6 kvinkvenij doseči, enako, kakor mora učenec na šesterorazrednici 6 razredov dovršiti. Učenec prispè redoma do višjih razredov in celó do najvišjega, ako je dobil le 1. red v vsakem razredu, ako se je le s „primernim“ ali „povoljnim“ uspehom učil, če se tudi ni posebno odlikoval. Po obstoječih šolskih postavah stopa tudi učitelj na Kranjskem iz 1. v 2., 3. i. t. d. petletno službeno doklado, ako je s „primernim“ (§. 30. deželne šolske postave za Kranjsko z 29. aprila 1873. l.) in na Štajerskem, ako je s „povoljnim“ uspehom deloval (§. 27. deželne šolske postave za Štajersko s 4. febr. 1870. l.). Kakor se torej pri učencih ne zahteva, da bi le odlični učenci smeli v višje razrede prestopati, tako se tudi pri učiteljih po postavah ne térja, da bi le odlični imeli pravico do službenih starostnih doklad, ampak postava sama na sebi je zadovoljna nekako s 1. redom v napredovanji pri podeljevanji omenjenih pobiljškov ljudskim učiteljem. Postavo so menda posneli iz običajev pri podeljevanji petletnih doklad profesorjem in uradnikom, kjer baje tudi zadovoljno službovanje daje pravico do teh pobiljškov (ki so pri uradnikih in profesorjih navadno precejšnji), ne da bi bilo v njih dosego posebnih prošenj treba. Pri ljudskih učiteljih so pa šolske gosposke dotične določbe o petletnih dokladah zeló poostrele. Opomnim samo na ukaz Štajerskega c. kr. deželnega šolskega svetovalstva, po katerem morajo nadzorniki na jako natančno izpolnovanje dolžnosti učiteljskih na vsako stran gledati, kadar se komu pripozná službena doklada.

Ko sem bral svoje dni ta ukaz z mnogimi ostrimi pogoji, s katerimi so sklenjene petletne službene doklade Štajerskih učiteljev, mislil sem si: Kdor izpolni vse te pogoje, ta v resnici zasluži doklade, kajti on ni samo dober učitelj, navadni šolnik, mož srednjih lastnosti in navadne pridnosti, — on je marveč odličnjak na šolskem polji. In ako dobé le $\frac{3}{4}$ Štajerskih učiteljev na podlogi dotične naredbe redoma petletne službene doklade, tedaj je Štajerska dežela srečna, ko ima toliko odličnih, izvrstnih učiteljev in odgoviteljev. Na Koroškem je bil tudi izdan ukaz o modalitetah, po katerih se dobé kvinkvenije. Zadeval pa je menda samo učitelje na slovenskem Koroškem, katerim se je „pečenka petletna“ le pod tem pogojem obljubila, če bodo slovensko deco posebno pridno v nemščini poučevali, ali kakor bi slovenski politik rekel — ponemčevali. Torej paragrafu, kateri govori o petletnih službenih dokladah, dali so višjo potenco; povišali so ga s 1. stopnje, ki je v postavah, v superlativ, in rekli: Učitelj A je dober, B je pa boljši, a C najboljši; zato pa navadno le tisti, ki je v smislu dotičnih gosposk „najboljši“ odličen, izvrsten — dobí petletno službeno doklado, zlasti ako je izpolnoval kake posebne pogoje. — To stopnovanje učiteljskih lastnosti in učiteljske pridnosti pri razlaganji paragrafov o kvinkvenijah prizadevalo je marsikateremu učitelju, stoječemu na 1. stopnji, britke ure; kajti do zdaj se je v nekaterih slučajih dogodilo, da kdor je le na 1. stopnji stal, kdor je le s „primernim“ uspehom deloval, ni mogel enako lenemu učencu redoma v višje razrede prestopati, moral je nekaj mesecev (pri petletnih službenih dokladah so to leta) v nižjem razredu ostati — in tako ni ali ne bode v 6. letih (pri učiteljskih petletnih službenih dokladah v 30. letih) dovršil cele šestero razrednice, ne bode dobil vseh 6 starostnih doklad.

Kakor je treba lenemu učencu razrede ponavljati, tako naj čaka tudi malomarni učitelj več nego 5 let na te doklade. Tako je prav, temu nijeden pameten učitelj ne more ugovarjati. Dogodí se pa, da se tudi pridnemu s „primernim“ uspehom delajočemu učitelju lahko krivica godí pri pripoznavanji petletnih službenih doklad. To pa se godí tù pa tam največ zato, ker se takrat rado preskoči od onega paragrafa, ki govori o petletnih službenih dokladah, k paragrafom, kateri govoré o učiteljskih kaznih.

Če se komu podelí petletna službena doklada, ravná se po §. 30. (Kranjske šolske postave); če se mu pa odreče (cela ali pol ali samo nekaj), se to more vsaj po mojem

mnenji — samo po §§. 45., 46., 47. (Kranjske šolske postave), kateri govoré o ustrahovanji učiteljskega osebja; kajti, da se komu vzame pravica do petletne službene doklade do cele ali le do enega dela, je še le druga ustrahovalna kazen (§. 45, b.). Kadar je vprašanje, ali učitelj zasluži petletno službeno doklado, rado se pridruži nasprotno ekstremno vprašanje, ali dotični učitelj ne zasluži kazni. Pri tem vprašanji bi se niti govoriti ne smelo o graji učiteljevi (§. 44.). Po mojem mnenji bi se pravilno in v smislu postave tako ravnalo: Kadar je na dnevnemu redu prošnja učiteljeva, da se mu podeli po postavi pod ugodnimi pogoji zavarovana petletna službena doklada, staviti se sme vprašanje: ali je dobil dotični že kako ustrahovalno kazen, n. pr. posvarilo? (§. 45., a.) Ako se reče: ne! vreden je doklade, katera mu pa tudi pripada, če se je 3 leta po dobljenem posvarilu negrajanu obnašal. (§. 46.)

O ustrahovalnih kaznih naj bi se vselej posebej razpravljalo, in sicer vselej takrat, kadar je učitelj zagrešil. Kakor naj se na eni strani te pohvale (kvinkvenije) takrat delé, kadar jih učitelj zasluži po 5letnem zatrdnim poučevanji s primernim (povoljnim) uspehom, tako naj bi se tudi vsakršne graje in kazni le takrat dajale, kadar jih je bilo treba na dnevni red spraviti. Dostokrat se učitelji ne grajajo in ne kaznujejo drugače, kakor s tem, da se jim petletne doklade odtegnejo ali zavlečejo. Želeti je, da bi se tudi navadno pridnim (ne samo prav pridnim) učiteljem pripoznavale petletne službene doklade in sicer cele brez pretrganja, ker to bi bilo na eni strani pravično po §. 30. (petletne službene doklade — pohvale), zato pa tudi na drugi strani ne bi bilo naopačno, da bi se v potrebnih slučajih prej posluževalo §. 44. (graje) in prej 1. točke §. 45. (posvarila) in prej celó 3. točke tega (45.) §. (premeščenja), nego 2. točke §. 45., ki je eden izmej najhujših udarcev ubogemu ljudskemu učitelju po Slovenskem. Postava in pravica — pa nič drugzega — naj se izvršuje na eni in na drugi strani.

Kako bridko je, recimo, učitelju, ako se je užé 2 ali 3 leta nadejal, da tega in tega meseca se mu poviša plača, kajti v smislu §. 30. je deloval „povoljno“, „uspešno“, kakor mu je morda sam nadzornik rekel, in kakor mu je tudi njegova vest velela, in kakor so ga ljudje sploh sodili. Tudi ni bil morda do zdaj niti grajan, niti posvarjen. Ali ker se je morda vendar enkrat komu kaj zagulil, pride dan plačila takrat zanj, kadar se rešuje prošnja za petletno službeno doklado, — in učiteljeva nada splava po vodi; in vsaj za eno leto je šlo 40, (50, 60, 70) gold. rakom žvižgat. Žalostno!

Knjiga Slovénka

v

dobah XVI. XVII veka.

4. Felicijan Truber, Primoža Truberja mlajši sin. Starejši bil mu je tudi Primož, rojen okoli 1550 v Rotenburgu (Rotenburgensis); čislal se je deloma za Kranjca, kajti dala se mu je bila vstanova za Kranjce (stipendium Tiffernum); bil je naposled pastor v Kilchbergu blizu Tubinge, kjer je umrl 20. avg. l. 1591.

Mlajši sin Felicijan bil je rojen krog l. 1553 v Kemptenu (Campidonensis), učil se v Tubingi l. 1570, prišel na Kranjsko l. 1580, postal tukaj pastor nemškim in slovenskim Lutrovcem, pregnan l. 1598 iz mesta je potikal se po gradeh na Slovenskem, na zadnje bil pastor v Grünthalu l. 1600. — Znal je prav malo slovenski. Pisal je nekterim slovenskim knjigam nemške predgovore. Oskrbel je vendar on, da je na svetlo prišla a) Hišna Postilla D. Martina Lutheria, čez te nedelske inv teh imenitiših praznikou Evangelie skuzi cejlu Lejtu, z' vsem flissom tolmačena, skuzi Primoža Truberia

Krainca Rainciga. Druckana v' Tibingi. Anno 1595. — Za nemškim predgovorom je podpisan M.(agister) Foelicianus Truber. — Slovenski se pričinja z naslovom: „Vsem brumnim inu Bogaboječim Karsčenikom Kraincom inu Slovencom, vosčim inu prossim jest od Buga, Gnado, Myr inu pravu spoznainje te Risnice, skuzi Jezusa Christusa . . . — Lubi Priatili inu Bratje v' Christusu Jezusu. Vam je vse dobru veideče, kaku je Bug ta Nebeski Oča, iz velike neizrečene gnade inu milosti, tudi nas Kraince inu Slovence, raven inu poleg drugih folkou, htej veliki gnadi pustil priti, de my tudi to cejlo Sveto Biblio, ali vse Svetu Pismu, vnašim pravim Slovenskim inu materinim jeziku imamo inu beremo, za katero veliko gnado inu dobruto bi my spodobnu Boga imejli častyti inu zahvaliti“ Na to pripoveduje, da je pričujočo Luterievo Postillo poslovenil oča Primož Truber, in da je podpisani takovo Postillo z Gospudom Felicianom pregledal inu revidiral . . . in sklepa: „Pissanu per Sanct Kocjanu raven Turjaka, na ta dan teh dveh bratou S. Primoša inu Foelician V' tem lejtju po Christusevim Roystvu 1595. Vaš Brat inu Priatel v' Christusu Andrei Savinic Cerkouni služabnik tamistu“. —

b) Karszanske lepe molitve . . . iz Bukovskiga inu Nemškiga jezika v' naš Slovenski tolmačene . . skuzi Jurja Dalmatina. Witebergae 1584. — II. von Felician Truber. V Tibingi skuzi Georga Gruppenbacha 1595. 12°. 337. —

5. Juri Juričič (Jur, Jurj, Gjuro, Jurai, Juraj — Georg Jurischitsch, Jureschitsch, po Valvazorju Jereschitz, glasoviti Juri Kobila, Merhen o. Stuetten Jörg), duhovnik s Kranjskega, bil l. 1562 v Tibingi, pomagal tu in v Urahu pri prestavljanji, natiskovanji in popravljanji slovenskih in hrvaško-srbskih bukev, bil predikant v Kamniku in v Ljubljani itd. —

a) Postilla . . . od Joan. Spangenberg . . inu v pravi Slovenski Jezik prepisana (skozi Sebastjana Krella). Drukano Vliublani skozi Joannesa Mandelca. 1578. 4°. I. D. 136. — II. D. 214. L. Poslovenil J. Juričič l. 1570. — V besedi zna se velik razložek med zimskim in poletenskim razdelkom.

b) Ene duhoune Pejsni. V Tubingi 1563. 8. Osmerim pesmam podpis je G. J. (Georg Juritschitsch).

c) Drugi djal Novoga Teštamenta . . v Hrvacki jezik po Antonu Dalmatinu i Stipanu Istrianu spomosču drugih bratov . . stlmačen. Vtubungi 1563. 4°. Štampan v Glagolici. Po hrvaškem predgovoru je poleg vže omenjenih podpisan tudi Jurai Juričič.

6. Anton Dalmatin (Antonius ab Alexandro Dalmata, Ante Alekšandrović), iz Dalmacije, svečenik, prišel iz Ljubljane na Nemško l. 1561 v Tibingo, Urah, kjer je po dani osnovi vredoval tiskarno s cirilskimi črkami, ter pisaril in prelagal knjige za Jugoslovane t. j. Hrvate in Srbe z naslednjikom jako marljivo do l. 1566, kedar se je z njim umaknil v Režno (Ratisbona, Regensburg).

7. Stipan Konsul Istrijan (Consul Istrianin) iz Bolzeta (Buzet, Pinguente) v Istriji, svečenik, na Nemškem školnik i predikant, soznani in sklene se s Truberjem, pride l. 1560 v Nürnberg, kjer preskrbi po danem naročilu tiskarno s glagolskimi črkami, ter marljivo pisari in prelaga s prednjikom knjige za Jugoslovane do l. 1566.

Tema pomočniki in družniki so bili na pr.: Leonard Merčerič (Mercheritsch, Mercherich, Illyricus) iz Dalmacije, prišel z dolnje Kranjske v Tibingo l. 1563, bil nekaj časa Kiselov knjižničar ali vzgojevalec, preložil blezo preroka Isaija, umrl okoli l. 1600. — Matej Popović (Mathes Popowich, Matthaeus Popovichy) iz Srbije in Janez Matej Maleševac (Hans Mathes Maleshevaz) iz Bosne, ktera je pripeljal bil Truber seboj l. 1561 na Nemško, pa so jima brzo — čez 20 tednov — dali slovó.

Posebno znamenita v „Knjigi Slovénski XVI. veka“ sta Anton Dalmatin in Stepan Istrijan, ker sta delovala skoro popolnoma dasi časih tudi v bridki vzajem-

nosti s Truberjem. Knjige, ki jih je spisoval ali prelagal Luter za Nemce, Truber z drugi za Slovence, predstavljala sta ona največ po njegovih navodih „ljudem Slovenskoga jezika“, Hrvatom in Srbom (den Crobaten u. Syrfen), sedaj iz jezika Diačkoga (latinskega), sedaj iz Nemškoga i Krainskoga (aus der Windischen Sprach), va ili na jazik hrvacki i srbski (harvacki, in die Crobatische u. Syruische — Syrfische Sprach), s slovi ili slovni glagolskimi (hrvatskimi) i ciruličkimi (Cirulskimi, Cirulico), sedaj tudi iz Laškoga in v Latinici. Knjigam njunim je spisoval Primož Truber nemške predgovore in priporočila. V nekterih so skupaj natisnjeni vsi trije, na pr. pod nemškimi: Primus Truber Creiner (Chrainer), Antonius Dalmata, Stephanus Consul Histrianus; pod slovenskimi bodisi v Cirilici bodisi v Glagolici pa: Primuž Truber Kranac (Cranaz) Anton Dalmatin, Stipan Konsul Istriian. Tudi njihove slike se nahajajo sim ter tje po bukvah in posebej.

Knjige, ki sta jih zložila s pomočjo nekterih bratov, v Glagolici in Cirilici, nekaj tudi v Latinici so na pr.: Azbukvar (Probzettel von Glagolischer Abschrift, Nürnberg 1560, von Cyrulischer, Urach 1561). Abecedarium i Katehismus (in der Croat. Spr. Tubingae 1561, in der Syruischen Urach 1561). Katehismus . . . skratkim istomačenem . . . krozi Stipana Istriianina, s pismeni glagolskimi . . . i Katehismus kroz Antona Dalmatina i Stipana Istriana, s cirilskimi, oboje Utubingi l. 1561. — Naslednje stvari so tiskane le v Tibingi: Edni kratki razumni nauci najpotrebnei i prudnei . . . Artikuli ili deli prave stare krstianske vere . . . 1562. Predike od tuče (Dr. Matth. Aulber) samo glagoliški 1562. Prvi del Novoga Testamenta . . . glagol. 1562 . . . cirilsk. 1563. Drugi djal Novoga Testamenta . . . 1563. Postila . . . hrvatskimi . . . 1562, ciruličkimi slovi štampana 1563. Beneficium Christi glag. . . 1563. Red crkveni . . . 1564. Spovid i spoznanie pravja krstianske vire . . . 1564. Brama Augustanske Spovedi . . . 1564. Trattato vtilissimo del beneficio di Giesu Christo crocifisso, uerso i Christiani. In Tubinga. 1565 . . . Adesso nuovamente restampata, reuista & corretta per Antonio Dalmatino, & Stephano Istriiano . . . Za glagoliškim prevodom je v latinici tudi v Tibingi 1565 z naslovom: Govorenje vele prudno od dobrotsinenya ili dobrote propetoga Isukrsta ka Krstianom . . . naiprvo iz svetoga pisma slozil Talianskim yazikom. Potle paki yesu iz Talianskoga u Hrvaczki verno istlmatzene i obrachene, po Antonu Dalmatinu i Sztipanu Istriianu.

V zgled, kakova je beseda, bodi nekoliko na pr. iz „Katehismusa“ Stipana Istriianina l. 1561, iz predgovora, kjer govori po Truberjevo: „Predraga bratja Visukrstu! Mi vas prosimo da ovo naše prvo delo, tumačenje i štampanie od nas sada za dobro vazmite. — I ako je unem ko pomankanie, utlmacenu, u besidah ili uslovjah, vortografii, to isto nam skoro daite upravi ljubavi na znanie. Hosćemo te iste za naiprvo u drugih popraviti. Zašto za ovimi knižicami (ako bode Bog hotil) hošćemo Novi Testament zgla-golskimi, i Cirulskimi slovni štampati. Utim toga verno molite Boga za nas. Stipan Istriianin i drugi ostali vaši sluge“. — Iz I. dela Nov. Test. l. 1562 na pr.: „Dobri krstiani, vazmite ovi prvi del Novoga Testamenta sada od Boga skrozi nas za dobro. Ovi drugi del, i pri nem dvoje druge dobre knjige, koje esu Cirulicu stampane, iz kih hošćete sve potribne Artikule Krstianske vere naučiti, i jednu postilu, to jest, jedno kratko tlmaćene svrhu sva nedlska i prazniska Evangelia hošćete ošće skore imjati i te iste troje knjige skupa zajedno pristojte. Kakono od toga udja va ovim Predgovorim, za ovim pak Nimškim hošćemo vesće govoriti. Vatom prosite Boga za nas. Vaši služabniki: Anton Dalmatin. Stipan Istriian“. — „Artikuli ili deli prave stare krstianske vere is svetoga Pisma redom postavljeni na kratko razumno složeni i stumaćeni: Koi esu takaiše tako va 1530 godišću našem nai milostivomu gospodinu Cesaru Karolu Petoga imena, bogoljubna spomenutja. I potle va 1552 godišću, konciliju ili zborišču va Trentu, od

ednih velikih Hrcegov i voidov, varoši, gradov, i prodikači očitó izročeni i dani. Sada vnovja is Latinskoga, Nemškoga i Krainskoga jezika na Hrvacki verno stlmačeni. Po Antonu Dalmatinu i Stipanu Istrianu“.

Katehismus l. 1561 v Tubingi a) cirilski (Mit ausslegung in der Syruischen Sprach) in b) glagolski (in der Crobatischen Sprach) ima spredej nemški čestitki do tedanjega kralja češkega Maksimilijana itd., spisal Primus Truber Chrainer, in v obeh se na koncu nahaja . . jedna lipa predika od kriposti i ploda prave Karstianske vere (Primi Truberi Sermo Cirulice . . . Croatice redditus). Iz cirilskega predgovora kteremu so podpisani „Umiljeni Sluge Vaši: Primus Kranac, Anton Dalmatin. Stipan Istrian, služi naj v zgled: „Onim koi ove knjižice štati budo. — Predragi i dobri krstiani, neka da znate, da ove knjižice, sada od nas vnovi iz mnozih jazik u hrvacki tumačene, jesu jedne stare knjižice, od samih apustolov i prvih krstian tako skupa i kratko postavlene, koim jesu ovo grčko ime dali, Katehismus, to je, opomenutje, razumei, svih potribnih artikulov, ili členi krstianske vere. Zašto u nih imate sve štogodire cela Biblia sve sveto pismo od Boga govori i uči, od stana ili jestja va svetoj Troici, što je volja Božja, što je Bogu ugodno i što mu ni ugodno, kako imamo moliti i zazivati Boga. Od koga je sveti krst, pričešćenje ili sveta večera, prodikovane narejeno i postavljeno, što nam prude, kako se imaju diliti ili zručiti i prijeti, kratkim načinom zajedno zauhisčeno tere zapisano itd.“ — Deset Zapovedi: „Ja jesam Gospodin Bog tvoj, koi te izvedoh iz Jepupcke zemle, iz hiže rabotne itd. — Ne vazmi imena Gospodina Boga tvoga v taščinu . . Spomeni se na Sobotni dan, da ga posvetiš . . Poštuj otca tvoga i mater tvoju da dugo živiti budeš na zemli, ku hošče tebi tvoj Gospod Bog dati . . Ne ubijaj. Ne čini preljubodeistva. Ne kradi. Ne reci kriva svidočestva suprot iskrnemu tvomu. Ne poželej hižu iskrnega tvoga. Ne pohoti ženu bližnega tvoga“ . . — Pripovidane sverhu ovih Isukarstovih riči: O ženo velika je vera tvoja . . . Ova rič ili beseda, vera, moji predragi krstiani, nikada (nekadaj) se razumi za sve to čim se Bogu služi ili pravo ili krivo, budi Bogu ugodno ili ne. Zato se govori ta Karstianska vera, Poganska vera, i vsaka druga kriva vera. — I ta vera se nikada vazimle za jednu vsaku rič, koju mi stanovito za istinu poznamo i razumimo da je, kako svi držimo i verujemo, da je jedan Bog, ki je stvoril zemlju i nebo, i da se ima nemu služiti. — Potom toga se nikada prijmle ova i razumi se beseda vera, kada jedan drugomu ča obeća, da se to ima obdržati. Takova vera se more imenovati jedna človičeska ili targovska vira itd. itd.“

Nekaj doslej naštetih knjig bilo je natisnjenih tudi s pismeni ali črkami latinskimi. Poslednje znano delo omenjenih dveh pisateljev je v Latinici: Parvi del posztile evangeliov — po Ivanu Brencziju — u Harvacki yazik iz Latinskoga — po Antonu Dalmatinu i Sztipanu Istrianiu. — U Ratisponi poli Ivana Burgara 1568. 4°. —

P o z i v !

Učiteljskemu pripravniku, pripravljajočemu se za svoj poklic, treba je jako obilo gradiva prebaviti. Spoznavati mu je mej drugim može, ki so se trudili na šolskem polji in ki so za šolski napredek v tem ali drugem oziru kaj zdatnega storili. Gotovo bi se imelo v tej zadevi v prvej vrsti gledati na to, da učitelj pozná šolstvo lastnega národa, da vé ceniti može, ki so učili národ zavedati se ter da svoje znanje v tem oziru vedno razširjevaje spoznava šolstvo in pedagoge tudi drugih národov. A kako se godí pripravniku, ki se pripravlja za učitelja, da bi učiteljeval slovenskemu národu? Vse drugo se uči, samo tega ne, kar mu je najbližje. O slovenskem šolstvu in o slovenskih pedagogih

se na pripravnicaх skoro do malega ničesar ne poizvé. In vender so se tudi iz našega národa rodili možje, ki so vse svoje moči posvetili národu, ki so mu bili vestni učitelji, ki so za šolo vse to zahtevali, s čemer se nemštvo kinči, kako da bi bila to le jedino njegova lastnina. Menimo tukaj v prvej vrsti Slomškega, blagega spomina, ki je že pred več kakor 25 leti zahteval osemletno šolsko obiskovanje, ki je zahteval, da se naj šiba v šoli, če tudi ne do celega odpravi, vsaj omeji in razumno rabi, ki je gledal na tó, da so se šole ustanovljale, ki je spisal mnogopedagogičnih sestavkov, s kratka, ki je bil pravi učitelj národa. Da bi se delovanje tega slovenskega pedagoga prvaka do dobrega spoznalo, sklenilo je učiteljsko društvo Ptujsko razpisati nagrado za jeden ali dva najboljša spisa, ki bi ocenila Slomškega kot pedagoga. Nagrada za oba sestavka bode znašala najmenj 100 gold. Da se za to primerna svota nabere, prosijo se slovenski rodoljubi, naj blagovolijo darovati prostovoljne doneske. Doneski naj se pošiljajo učiteljskemu društvu v Ptuj, katero bode vse te doneske po javnih listih pobotalo.

Slovenske pisatelje pa vabi učiteljsko društvo, naj idó na delo! Tekmovanje je neomejeno. Nagrado dobita najboljša slovenska spisa, naj sta jih spisala učitelja, profesorja, duhovnika ali uradnika ali kdor si bodi drug slovenski pisatelj. Najlepša nagrada pa bode za dotična pisatelja zahvala, katero si bodeta pridobila ne le od slovenskega učiteljstva, temveč tudi — o tem smo prepričani — od vsega slovenskega národa. Spisi naj se pošiljajo vsaj do konca septembra tekočega leta brez imena, zaznamovani samo s kojim motom in z zapečatenim pismom, na katerem je napisan moto in v katerem je imenovano imé pisateljevo, učiteljskemu društvu v Ptuj.

Gospodje, ki bodo ocenjevanje spisov prevzeli, razglasili se bodo v kratkem, razsodba ocenjevalcev pa o božičnih praznikih tekočega leta. Za ta slučaj namerava se sklicati veliko slovesno zborovanje slovenskih učiteljev.

Spisa ostaneta lastnina učiteljskega društva Ptujkega, katero si pridrži pravo, založiti ju in razprodajati.

Ptuj, meseca februvarja 1883.

Odbor Ptujkega učiteljskega društva.

Poročilo komisije o šolski noveli.

Komisija gosposke zbornice, posebej odbrana v posvetovanje šolske novele, je objavila 6. m. m. svoje poročilo. — Tukaj gre omeniti, da je to poročilo drugačno od novele, predložene 23. januarja p. l., sicer je nekaj toček prejšnje novele v nji, a marsikaj je prenarejenega? Zakaj tako? Poročilo te posebne komisije navaja utemeljevanje svoje predloge vzroke te prenarredbe. Ko je namreč prejšnja komisija gosposke zbornice novelo pretresovala, se je začulo marsikaj, na kar se sedaj ta poslednja novela ozira. Vlada je tedaj poprejšno novelo umaknila in predložili so sedanjo, o katerej se je zgoraj imenovana komisija posvetovala. Predlogi so dvoji, naj pred merijo na to, zljajšati starišem in otrokom šolsko obiskovanje, potem olajšati občinam šolsko breme, vlada sama je to za potrebno spoznala. Na podlogi skušenj, ki jih je vlada nabrala za dobe 12 let, od kar so vpeljane šolske postave, hoče odpraviti neprilichnosti (Misstände), ki so se pokazale in ki zavirajo napredek in razvoj ljudskega šolstva, po drugi strani pa nasvetovati več poprav, ki imajo pospeševati ljudsko šolstvo in ga povzdigniti. Komisija je tedaj imela nalog, da preskuša, ali je dovolj vzroka, da se prenaréde obstoječe postave, kakor je bilo nasvetovano, in drugič, koliko se sme o teh predlog pričakovati, da zadosté namenu. Nje nalog je bil odločen in strogo omejen, zato ni bil nje poklic, da bi preskušala sistem

ljudske šole, ki je sedaj postavno vpeljan, in njega postavodajalstvo, za kar bi bilo sicer po dvanajstletnih skušnjah dovolj prilike in vzroka, niti ni mislila, da je opravičena to stvar splošno poudarjati in pretresovati, ker v besedah vladnega predloga ni bilo navedeno kaj tacega, iz katerega bi bila spoznala, da je to storiti dolžna in opravičena in staviti svoje predloge na to stran.

Komisija ni nasvetovala bistvenih in dalje segajočih prememb. Ker se pa vsi ti predlogi opirajo na skušnje vladnih zastopnikov, kateri imajo priliko to opazovati in preskuševati, je pa tudi odgovorna vlada za vse te premembe v polnem smislu te besede, le malo kedaj je komisija kaj pre naredila tega, kar je nasvetoval ta popravljen vladen predlog.

§§. 3., 17., 29. in 30. naštevajo nauke splošnih ljudskih šol, meščanske šole, izobraževališče za učitelje in učiteljice, tukaj se je komisija poprijela zopet besede poučni jezik, kakor je bilo v prvem vladnem predlogu l. l. — §. 6. drž. šolske postave, ki govori o učnem jeziku in o poučevanju v drugem deželnem jeziku mora ostati neizpremenjen, da je v soglasji s zgornjimi tem več, ker zadnji odstavek §. 3. kaže na §. 6.

§. 7. govori o razdelitvi učne tvarine na razna leta, v katerih hodi otrok v šolo, potem kako se ima mladina vvrstiti v razrede po številu učencev in učnikov. Tukaj je komisija omenila tudi poludnevno poučevanje, ki je po okoliščinah po deželi dopustljiv, to pa je opravičeno zaradi tega, ker je v §. 11. bistven razloček zaradi vredbe šol s celodnevno ali poludnevno poučevanjem in se ozira, koliko učencev pripada na učenika pri poludnevno, koliko pri celodnevno pouku in to zopet posredno vpliva na število učnih sob in njih prostorje.

O nasvetovanih prene redbah k §. 11. je bilo mnogo razgovora. Najprej je bilo govorjenje o poludnevni šoli, koliko da je vredna, kar se tiče didaktike in metodike, tudi o tem se je govorilo, koliko se tukaj prihrani, tedaj so jo toplo priporočevali povsod, kjer zahtevajo to razmere kraja, vzlasti užé zaradi tega, ker se občinam stroški za vzdrževanje šol zdatno znižajo. Vlada sicer tudi v prihodnje ostaja pri tem, da ima poučevanje biti celodnevno, vendar pa spozná potrebo, da se dopuščajo izjeme povsod tam, kjer to zahtevajo gmotne razmere šolskih občin. Kaže na to, da je užé sedaj imelo več jednorazrednih šol le poludnevno poučevanje, ker to dopušča šolski in učni red dné 20. avg. 1870. l. vzlasti v §. 45., tudi na dvorazrednih šolah je bil poludnevno pouk; vlada se v ti stvari rada ozira na želje prebivalstva. §. 11. varuje občine prevelikih stroškov za šole, ker določi na koliko (80) učencev pride pri vsakdanjem, na koliko (100) pri poludnevno poduku namestiti še jednega učitelja. Zaradi tega se ni treba bati, da bi se učni smoter ne dosegel, ker se to ravna po številu razredov.

§. 17., 18. in 19. imajo namen preosnovati meščansko šolo. Ta zavod ne ugaajo do dobrega svojemu namenu. Po nekaterih deželah, tù in tam po manjših krajih, je obiskovanje slabo, osnova preveč draga. Vlada misli to nekako pre narediti.

V §. 21. se našteva tudi verouk mej tiste nauke ljudske šole, katerih se mora učenec ljudske šole naučiti. To je le doslednje, ker se veronauk našteva mej predmete ljudske šole mora biti izpraševanje o njem obligatno.

Drugi odstavek tega §. (21) in odločbe od 3—5 so najvažnejše, kar ima sploh šolska novela v sebi, govoré namreč o olajšanji šolske dolžnosti v zadnjih dveh šolskih letih, dovoliti se ima to otrokom, ako prosijo za to stariši ali rejniki. Poučevanje naj bode le ob jednem letnem času, ali poludnevno, ali le nekatere dni v tednu. Take olajšave se smejo dovoliti občinam po deželi, ako za to prosijo. Potem naj se otroci učé v posebnih oddelkih do 14. leta. „V obojem slučaju se mora pa poučevanje tako vrediti, da otroci dosežejo prej pisani učni smoter“.

Taka vprašanja je užé pretresovala gosposka zbornica meseca aprila in decembra l. 1881., ker je državni zbor sklenil, naj se zniža čas šolskega obiskovanja, a gosposka zbornica ni pritrdila sklepom državnega zbora. Zato je pa vlada iz lastnega nagiba nasvetovala premembe šolske postave, da tako selakom in sploh revnemu prebivalstvu olajša, kolikor toliko šolsko obiskovanje.

Užé šolski in učni red z 20. avgusta 1870 v §. 13. je dovolil skrajšati čas šolskega obiskovanja, a to se ni povsod jednako zgodilo, zavisno je bilo od šolskih oblasti, ki so bolj ali manj strogo izpeljevale šolsko postavo, — tudi je bila po nekaterih deželah le šestletna šolska dolžnost — vidi se tedaj, da je bilo treba postave, ki to stvar uredi. Učni smoter sicer ostane, po dovršenem šestem šolskem letu se bode poučevanje nadaljevalo, a otrok bode tudi lahko doma vabil se dela, kar je vendar sila potreba, tudi se bode prej lahko učil rokodelstva, kjer se je treba zgodaj privaditi ročnosti. — Da se pa to dovoli tudi občinam za vse šolske otroke, ki bodo po dovršenem šestem letu hodili v šolo, ne bode treba učenikov in šolskih sob še posebej, marveč treba bode le učni črtež prenarediti. (To je vendar enkrat pravo načelo — učni črtež je zaradi šolskih otrok, a ne otroci zaradi učnega črteža, ker dosihmal so nekateri ideologi skoz in skoz poudarjali: učni črtež zahteva osemletno šolsko obiskovanje.)

§. 38. térja posebno sposobnost za meščanske šole; kdor hoče biti izprašan za meščanske šole, mora tri leta služiti na ljudski šoli, in potem se sme oglasiti za tako izpraševanje. Ta prememba je bila menda zarad tega potrebna, ker so se mladi, nadarjeni učitelji napravivši izpit zglašali za meščanske šole, a niso dokazali praktično, da umejo tudi v ljudski šoli poučevati.

§. 48. zahteva, da ima vodja šole biti istega veroizpovedanja, kakor večina otrok, ker je verouk glavni predmet v ljudski šoli in ker ga šolska postava jemlje tudi med glavne predmete ljudske šole; ako je duhovnik zadržan poučevati v veronauku, more ga nadomestovati učitelj, zarad tega mora biti izprašan v verouku in biti istega veroizpovedanja. Zna se, da bodo ta paragraf najbolj naskakovali judovski učitelji, a tudi tisti krščanski učitelji, kateri so prostovoljci v taboru izraelitov in jim tlako delajo, a potreben, silo potreben je ta paragraf, da ne postane ljudska šola izrejaljšče neverstva ali judovska občina. Za nadzorovanje otrok pri verskih vajah govori tudi §. 50. šolskega in učnega reda dné 20. avgusta 1870.

§. 75. pa dovoli za Dalmacijo in Galicijo izjemo kar se tiče §. 48. in je to izročeno postavodajavi imenovanih dežel, da potrebno ukrene, kar se tiče veroizpovedanja šolskega ravnatelja in tudi nadzorovanja šolske mladine pri verskih vajah. Opomniti še gre, da so bili vsi paragrafi te novele jednoglasno odobreni, le pri §§. 21., 48. in 75. je bil jeden glas zoper.

(„Slovenec.“)

Književnost.

— **Národne biblioteke** prvi snopič je užé prišel na svetlo, in obsega „Kranjsko Čbelico“. Na svetlo dal M. Kastelic (prve bukvice). Po drugem natisu za tisek priredil R. Perušek, gimn. profesor v Novomestu. Založnik gosp. I. Krajec naznanja to važno podjetje tako-le: „Izobraženost in dosledno materijalno blagostanje napreduje vzpored z razvitkom književnosti v obče in posebej lepe književnosti ali leposlovja. Kako književnost posredno dovaja národ k materijalnemu napredku, nam ne trebé na tem mestu razpravljati, mi opozorujemo samo na veliko odgojiteljno važnost lepe književnosti, koja oplemenjuje srce, budi uzvišene ideje in čvrstí značaj.

Ali ta književnost je brez koristi, ako je pristopna le minimalnemu delu národa. Ako hočemo vnesti v svoj národ luč prosvete in obrazovanosti, ako ga hočemo rešiti duševnega mraka, politične nezrelosti in materijalnega propadanja, moramo dati književnosti praktični smer, da prodre v vse sloje in kroge národa.

V tem pogledu imamo zabeležiti več poskusov. Za našo književnost velezaslužni A. JANEŽIČ izdajal je „Cvetje iz domačih in tujih logov“. Prerano umrli J. JURČIČ pa „Slovensko knjižnico“. Obe podjetji žalibog nista procveteli, deloma ker nista bili osnovani na imenovanem temelji.

Da se približamo onemu potu in načinu, kako bi národu brez razlike stanu in starosti za najmanjšo ceno podajali lepega in koristnega čitanja, naumila je podpisana knjigarna izdajati „**Národno biblioteko**“ po primeru „Srbske národne biblioteke“, „Hrvatske národne biblioteke“ in nemške „Universalbibliothek“. — Izdajala bode tedaj v zvezčičih po 5—6 pol obširnih, kateri bodo izhajali v primernih presledkih, znamenite proizvode, kateri so užé tiskani, pa se v knjigotrštvu več ne dobé, kakor tudi originalna dela in prevode iz ptujih književnostij. Kjer bode potrebno, dodal se bode tudi uvod in tolmač. V zbirko se bodo uvrstila samo taka dela, katerim gledé npravstvenosti ni nikakoršnega prigovora.

Prvi zvezki obsegali bodo „Kranjsko Čbelico“, katera je iz knjigotrštva popolnem izginola. Kako znamenita je ta zbirka v našej književnosti, znano je vsakemu, kdor se za leposlovje slovensko zanima. — Pozneje pridejo na vrsto dela nadarjenega národnega pisatelja Andrejčkovega Jožeta, kateremu hočemo s tem postaviti književni spominek. Tudi več izvornih del od priljubljenih pisateljev in prevodov znamenitih del nabavila si je užé podpisana knjigarna.

Cena vsacega zvezčiča je udarjena na **15 kr.** res neznatno vsotico, katera, kakor se nadamo, bode pomagala dosegati oni smoter, kateri smo kot merodajen označili. Prodajali se bodo tudi pojedini zvezčiči.

Podpisana knjigarna priporoča se P. T. občinstvu, da se od svoje strani odzove in izdavanje „Národne biblioteke“ omogoči.

„Národna biblioteka“ se zamore sprejemati vsak snopič posebej, brez dolžnosti daljega sprejemanja, po 15 kr.

Za kraje, kjer ni knjigarne, priporočuje se pa naročba od deset do deset snopičev, tako, da se pošlje podpisanemu založništvu 1 gold. 50 kr z naročilom vred po poštni nakaznici; dobivajo se potem snopiči poštnine prosti.

Dobiva se pa „Národna biblioteka“ tudi posredovanjem vsake bukvarne“. — „Národno biblioteko“ naj bi živo podpirali od kraja vsi rodoljubi.

— „**Wanderungen durch Krain**“ von Joh. Sima, Wien, Verlag von A. Pichler's Witwe u. Sohn. (Margaretenplatz 2.) Ta lično natisnena knjižica prav z živimi barvami in z gorko besedo popisuje naj bolj zanimljive, lepe kraje in naravne lepote naše Kranjske dežele. Stane trdo in lično vezana 35 kr. Učencem, ki so zmožni nemškega jezika, bode ta knjižica dobro ugajala.

D o p i s i.

Z Dunaja. 19. preteč. meseca se je v gospodski zbornici pričela obravnava o izpremembí šolske postave. O tej postavi so bile užé popred v obeh zbornicah prav žive obravnave, tedaj je bilo tudi zdaj pričakovati, da ne bode šlo brez boja. Prvi je govoril minister Konrad ter na vso moč priporočal vladini predlog. Čutilo se je, da vlada hoče s svojim predlogom odpraviti iz mej mnogo vsaj nekoliko pomanjkljivosti dozdanje šolske postave. Bivši minister Hasner je govoril zoper predlog, tedaj zoper vsako izpremembo. Kardinal Schwarzenberg in grof L. Thun sta govorila za predlog. Naj spretnjeje pa je govoril grof Rihard Belcredi (2 uri), ter je živo omenjal pomanjkljivosti, ki se kažejo pri šolstvu. V vsem vkup se je pri splošni debati oglasilo 5 govornikov za in 2 zoper novelo. — Drugi dan t. j. 20. m. m. vzprejela se je šolska novela skoraj neizpremenjena.

Ob ustji Savinskem, v dan 15. febr. K drugemu mesečnemu zborovanju »Celjskega učiteljskega društva« v dan 8. t. m. zbralo se je 27 udov, mej temi 3 gospdč. učiteljice. Toliko število navzočnih nam je zadosten dokaz, da hodi naše društvo popolnem pravi pot, in nadejati se je, da s časom pristopijo vsi gg. učitelji in vse gospdč. učiteljice iz obližja k temu društvu. Zabeležiti mi je tudi veselo resnico, da se je takrat tudi iz Laškega okraja precejšnje število udov zborovanja udeležilo. Torej ni bila graja v zadnjem poročilu povsem zaman. Le tako naprej!

K društvu so na novo pristopili: gospdč. Neukamova iz Hrastnika, gospdč. Romova iz Teharij in g. Moric iz Hrastnika. Pred zborovanjem zapeli so gg. pevci pesen »Mili kraj« in s tem na novo oživili pevski zbor, kateri je nekaj časa nekako spal. Po prečitani zapisnika naznani

g. predsednik došle dopise, izmed katerih omenjam vabila »Cesarjevič Rudolfovega sadjerejskega društva« za Spodnji Štajer, vabivši gg. društvenike k obilnemu pristopu. V pojasnilu temu »vabilu« razloži g. Jarec namen in korist tega društva in vnema gg. tovariše, naj kolikor moči podpirajo in razširjajo to hvalevredno podjetje.

Gospdč. Oračeva poroča o pregledu društvenih računov v preteklem letu in predlaga, da se g. blagajniku izreče zahvala za njegov trud, kar se jednoglasno zgodi.

Potem govori g. Kokot »o veselosti mladine z obzirom na dom in šolo« v daljšem in temeljito premišljenem govoru, v katerem zasleduje veselost otrokovo od časa njegovega zavedanja pa do izstopa iz šole, ter navaja raznih sredstev, kako je treba to otroškemu duhu vlastno veselost čuvati, negovati, vzbujati, voditi in v pravih mejah vzdržati. Svoj govor pa podkrepljuje g. poročevalec z mnogimi podatki iz vlastnega spomina gledé razveseljevanja v predšolske in šolske dobi. Za ta jako zanimljiv in poučljiv govor žel je g. poročevalec občno pohvalo.

Namestu govora o telovadbi, katera točka je po pomoti na dnevni red prišla, prevzame g. Gabršek referat o »borbi za obstanek — po Darwinu«. Da se more ta boj bolje razumeti, zato poseže g. poročevalec nekoliko dalje v Darwinovo teorijo, ter govori najprej o postanku vrst in o razplodnem izboru (o prirodnem usovrševanju vrst) ter o premenljivosti in dednosti organizmov; potem pa preide na boj za obstanek, ter ga zasleduje najprej v rastlinstvu in sosebno v živalstvu, končno pa opiše za obstanek oni boj, katerega bijejo bodi si pojedenci, bodi si národi mej soboj in kateri ima svoj vrhunec v tako imenovanem kulturnem boji. Tudi ta govor bil je občno pohvaljen.

Za tem utemljuje g. Brezovnik svoj predlog, kateri meri na to, da bi se volil književni odsek treh udov, kateremu bi bila naloga, da pregleda in oceni vsako na novo izišlo slovensko pedag. knjigo, ter potem o njenej vsébini in vrednosti poroča društvenemu zboru; le na takov način bode gg. društvenikom užé v naprej mogoče vedeti, je li knjiga vredna, da si jo omislijo, ali ne. V ta odsek se jednoglasno izvolijo gg.: Brezovnik, Gabršek in Lopan. K temu opomni še g. Gabršek, naj se obrne odsek do pisateljev slov. pedag. knjig s prošnjo, naj bi v bodoče poslati blagovolili po jeden iztis vsake na novo izdane pedag. knjige književnemu odseku v oceno, in to ali zastonj, ali proti vrnitvi knjige, ali pa, da jo društvo za-se kupi. Tudi to se vzprejme. Zató se ta sklep »Celjskega učit. društva« javno razglašuje, in gg. pisatelji bodo le sebi na korist delali, ako bodo temu sklepu ustrezali. Učitelji, vsaj udje našega društva, pa se ne bodo mogli izgovarjati, češ, slabe knjige ne maram, o njenej dobroti pa mi ni ničesar avtentičnega znano. Ako pa jim vešé tovariš knjigo priporoči, omislili si jo bodo skoraj brez izjeme. Ko se reši še nekaj družih nasvetov, sklene g. predsednik zborovanje ob 1 uri popoldne. Po zboru pa smo se zbrali k obedu v »čitalničnih« prostorih in s tem storili nov korak k okrepčanju národnega zavedanja. Ubrano petje milih národnih pesni sladilo nam je veselo družbo mej svojimi, in le prehitro je potekel čas, ko smo se morali raziti. Zató pa na srčno svidanje! *Gabršek.*

— Vabilo. »Celjsko učiteljsko društvo« imelo bode danes v dan 1. marcija t. l. svoje tretje mesečno zborovanje v Celjske okoliske šoli. Vzpored: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. O vzajemnem delovanju gg. učiteljev s »Cesarjevič Rudolfovim sadjerejskim društvom za Spodnji Štajer«, govori g. V. Jarec. 4. O bučeloreji, poroča g. J. Rupnik. 5. Nasvét. Začetek ob 11. uri predpoludne. K obilnej udeležbi uljudno vabi *odbor.*

Iz Velikega Gabra. Dragi Tovariši! poročal si nam to zimo že čestokrat, da se je tù pa tam radi nalezljivih bolezni šola uradno zaprla. — Tudi po našem Zatiškem okraji so se take nalezljive bolezni prikazale, najprvo je bila tukaj šola v Zatičini zbog bolezni dobercev (Masern) uradno zatvorjena; kajti ta bolezen se je širila v tem šolskem kraji prav hitro in v prav obilem številu v mesecih: december p. l. in v januarju t. l. mej mnogobrojno šolsko mladino. Enake bolezni vsikdar tudi svoje žrtve zahtevajo; tako je tudi tukaj okoli 20 — 30 otrok umrlo.

Zdaj se je v Zatičini šola zopet odprla. Komaj se je pa ondi na boljše obrnilo, užé se prikaže ravno ista nalezljiva bolezen v šolskem okraji v Velikem Gabru in v Št. Vidu poleg Zatičine, in sicer v tolikej meri, da se je na ukaz c. kr. okrajnega šolskega svetovalstva moralo s poučevanjem na nedoločeni čas prenehati 12. februarja t. l., ter je malo upanja, da bi se še kmalu pričeti moglo, ker se bolezen še širi.

Ne bom opisoval, ker vsacemu previdenemu učitelju je znano, kako to opovira napredek v šoli; kajti obiskovanje šole po Dolenjskem je ravno v taceh zimah, kakoršna je letos, veliko bolj redno, nego poleti; ter se s poučevanjem navadno več doseže, kakor v gorkem poletju, kadar je poljedelec z delom preobložen in čestokrat radi tega svoja deca ne pošilja v učilnico.

Od kod pa izvirajo navadno take bolezni? Menim, da se godí največ v hitri in večkratni izpremembi zračne temperature, gotovo pa tudi v svojeglavnosti ljudstva samega, ker noče verovati,

da se bolezen te vrste naleze, ter dopušča, da še zdravi otroci k zbolelim hodijo itd. — V Zatičini in v Velikem Gabru pa pripisujem tudi veliko krivde — slabim, vlažnim, nizkim — ja vsakem koli obziru nepripravnim in neprilicnim šolskim sobam, katere brez dvombe dosta pripomorejo, da se leto za letom ravno tukaj mej šolsko mladino izcimijo epidemične bolezni.

Te za šolo »najete« sobe bi bile za vse bolj pripravne, kakor samo za to ne — za kar se zdaj uporabljejo, pa Bogu bodi pritoženo, da se — — —.

Josip Zajec, nadučitelj.

† Ivan Šolar.

22. februarja t. l. je v Zadru umrl prečastiti gospod Ivan Šolar, c. k. deželni šolski nadzornik. — Rojen je bil 27. avgusta 1827. l. v Kropi na Gorenjskem. V ljudsko šolo je hodil domá (pri učitelju Sim. Mačeku) in pozneje v Ljubljani. Potem je šel v Novomeško gimnazijo, v sedmo in osmo šolo pa je prišel zopet v Ljubljano. V mašnika bil je posvečen 1850. l. Bil je potem nekaj časa vzgojitelj grofa Thurnovih otrok in potem pri tedanjem deželnem predsedniku grofu Chorinskem. — 1853. l. bil je suplent za klasično filologijo na Ljubljanski gimnaziji, in 1854. l. naredil je izpit iz latinščine in grščine, in je prišel za pravega učitelja v Celje; 1857. l. dovršil je izpit za nadgimn. in je bil imenovan prof. na gimn. v Gorico, 1867. l. prišel je na gimn. v Ljubljano. 1877. l. bil je najpred ud c. k. dež. šol. sveta, potem pa je bil c. k. dež. šol. nadzornik za hum. nauke na srednjih šolah za Kranjsko. 1879. l. pa je bil poklican v Dalmacijo, kjer je bil žrtev delovanja na šolskem polji, kajti uradoval je v treh jezicah. — Pokojnik bil je izvrsten pedagog in izboren rodoljub in poseben prijatelj slovenskim učiteljem. Bil je že v prvem začetku ud »Slovenskega učiteljskega društva« in zvest naročnik in podpornik našega lista. Njegova smrt je bridka izguba za naše šolstvo in sploh za narod slovenski. Vedni mu spomin! Božja mu milost!

Iz Logatskega okraja. Dasiravno imamo še dobre tri mesece do našega letošnjega uradnega zborovanja, katero se bode vršilo v 6. dan meseca junija t. l. v Idriji, vendar se je užé one dni sešel tukajšnji stalni odbor ter nastavljal za letos ta-le vprašanja: 1. Prijetnosti in neprijetnosti učiteljskega stanovanja v šolskem poslopji in kako naj bi se poslednje odpravile. — 2. Namen in uravnava šolskih vrtov. — 3. Učilni načrt ponavljavne šoli.

Veliko se je užé pretečena leta pri okrajnih zborovanjih o šolskih vrtih in ponavljalni šoli govorilo in nasvetovalo, a pri vsem le prav malo — doseglo. Ker pa pravijo, da tisti, kateri prosi, vzprejme, kateri trka, se mu odpré, baje ne bode odveč, če tudi mi še jedenkrat to stvar do dobrega prerešetamo ter še jedenkrat na višjem mestu potrkamo; konečno znabiti le dosežemo, da bode imela tudi v našem okraji vsaka šola svoj dobro uravnani in jako potrebni šolski vrt in da se bode ponavljavna šola tako uredila, da bode poleg našega truda tudi národu koristila. Zadnji čas je pa po mojih mislih, da zdaj, ko smo užé skoro vsa didaktično-pedagogična vprašanja več ali manj pretresovali, jedenkrat rečemo tudi besedo o našem naturalnem stanovanji, da svet izvé, kako je naše stanje tudi v tem obziru in kako naopačno se mnogokrat pri zidanji novih ali popravljanji starih šolskih poslopij tolmači §. 33. deželne šol. postave z 29. aprila 1873 l., kateri nam zagotavlja pravico do stanovanja obstoječega iz dveh sob (a la železnični stražniki in mitniki ob velicah cestah) in potrebnih zravnstvenih prostorov, katerih pa še dostikrat na papirji nij.

Konečno si pa ne moremo kaj, da bi ne rekel še jedne, katero imam užé dolgo na jeziku. Par mesecev sem skoro ne mine dan, da bi v tem ali onem listu ne čitali jako neslanih in udurnih preprirov — največkrat za mišjo dlako — v katerih udriha — baje kolegijalno! — učitelj po učitelji očitaje mu to in ono ne misleč na to, da s tem nespametnim činom spodkopava čast svojo in dobro imé slovenskega učiteljstva sploh. Kam bodedo prišli z našo avtoriteto, če

se bode še dalje to godilo! — Tudi drugi stanovi niso nezmotljivi in brez pogrškov, a imajo vsaj toliko takta, da ne obešajo vsega na veliki zvon, temuč poravnajo vse lepo na tihem mej soboj. Čudno se mi pa tudi vidi, da slav. uredništva taci izrodovk osobne strasti, s katerimi svoje čitatelje le dolgočasijo, ne vrstujejo v — papirni koš. Sapienti sat. — p.

Iz Ljubljane. Varušnici za male otroke v Ljubljani je zapustil dobro znani zvonar, pokojni gospod Anton Samasa, 300 gold. Nakloni Bog nam še več takih dobrotnikov!

— † Dr. Štefan Kočever, prvak in oče Slovencev na Štajerskem, je tudi 22. preteč. m. umrl. Pokojnik je mej drugimi spretnimi spisi užé zadnji čas (kakor smo letos v 2. listu »Učit. Tov.« oznanili) spisal še prelepo poučno knjigo »Slovenska mati.« Blag mu spomin!

— **Petindvajsetletnico** svojega službovanja v Ljubljani obhaja danes urednik tega lista. — (1. marcija 1858. l. — 1. marcija 1883. l.)

Raznoterosti.

— **Misl.** 1. Željno pogledujemo v prihodnost, ker bi radi, kar v njej simtrije dobrega plava, s tihimi željami v svoj prid k sebi privabili.

2. Govoriti in drug drugemu svoje srce odpirati, to je potreba; razodeto pa, kakor je bilo dano, v svojo korist obračati, to je omika.

3. Siromak ni vselej nesrečen. Živalca v pohlevni vodici je po svoje zadovoljna, kakor mogočni som na ponosnem morji.

4. Nevednežu vselej dvom igra okoli ustnic, ko kaj važnega govori; on je kakor tisti, ki hodi po spolzli skali v vednem strahu, da se ne prekucne —

5. Sveto pismo primerja besnost ljudstva kipenju merskih valov. Sam Bog zamore zapovedati obema: „Dotle in ne dalje!“

6. Kdor dolgo govori in se ni znal poslušalcu prikupiti, ta si bodi graje svest.

7. Ni vse smešno, kar se komu smešno zdi. Kacega človeka značaj lahko presodiš po tem, čemur se on posmehuje.

8. Obnaša je zrkalo, v katerem vsakdo kaže svojo pravo podobo.

9. Neka dvorljivost izvira tudi iz srca; ona in ljubezen ste si v rodu. Obnaša pa, ki jo spremlja taka dvorljivost, je gotovo najljubeznjiviša.

10. Radi imamo človeka, kakoršnega se sam ima; samo da je to, za kar se on ima, tudi v resnici kaj.

11. Kdor je samo rad podložen, ima najlepši stan; ali ta se ne da misliti brez ljubezni.

12. Zakaj se toliko žalostimo zaradi minljivosti posvetnih reči? Zató, ker jo radi na sé obračamo. Tako premišljevanje naj nas pa nikakor ne mehkuži, ono nas mora marveč krepčati, da gledamo veseli v unstransko neminljivost.

13. Nagnjenje do delavnosti se goji s pričakovanjem kacega dobička. Tako pričakovanje je vodilo mnogo velikih činov na svetu.

14. Varnejši ko zidan grad je ženi kraj, kjer biva roka njenega moža.

15. Pameten človek ne bode svojih zaslug razglašal na velikem bobnu. Kakor potočnica na tihem svojo lepoto razodevlje, in kakor vijolica mej trnjem prijetno diši, vede se on ponižno s koristnim delom in ne mara, da ga naznanja hrupni plosk svetu.

16. Vsako djanje, bodi si storjeno z duhom, z besedo ali s telesom, ima svoj dobri ali slabi sad v sebi, kakoršno je bilo delo, dobro ali hudo.

17. Znanost bodi koristna. Če kaj znaš, povej o pravem času; znanosti iz prepohlevnosti ne obdržuj za-se, pa tudi je ne prodajaj, ko nikdo ne praša po njej.

18. Kdor ni mož beseda, tega nikdo ne mara; zvijačnika se človek boji, kakor strupene kače.

19. Kdor hitro govori, ni še dokazal, da ima jezik v svoji moči. Nekatere ženske, ki vedno eno in isto gonijo, tudi hitro govoré, ali to večidel iz ubošva misli in presodnosti. Pravi mojster jezika in komur je v glavi polno misli, izbira in preudarja prej, kaj in kako bi govoril; govori torej bolj počasi.

20. Strast je slabost ali krepost, se vé da na vikši stopnji. Strast je pravi feniks; kakor hitro se starec sežge, šine pomlajenec iz njegovega pepela.

(Fr. Zakrajšek.)

— **Okrožnica knezoškof. labodsk. konzistorija** s 23. jan. t. l. št. 245 obvezuje gospode katehete, da razpravljeno tvarino iz verouka z ozirom na učni načrt s 15. januarja 1874. l. št. 134 vestno v tednicah zabeležujejo. O posvetnem nadzorovanji verskega pouka se okrožnica tako-le izrazuje: „C. k. nadzorniki in šolski ogledje sicer postavno verouka nimajo nadzorovati, vendar pa smejo tudi k temu pouku poslušati priti. Katehet pa naj takrat prednaša dalje, če je poučeval, in naj izprašuje, če je izpraševal. Uljudno in spodobno obnašanje do posvetnih šolskih oblastnj zna in bode versko in cerkveno stvar le pospeševalo. Še zmiraj pa zna in bi morala cerkev in šola vzajemno na vspehu velikega in lepega namena v vzgoji mladine sodelovati. Le v tem je upanje in poročstvo prijazne prihodnosti. Viribus unitis! Da bi se ta lepa želja v kratkem povsodi uresničila!“

(Po „Popotniku.“)

— **Dijakov v naših srednjih šolah je:** v podgimnaziji v Ptui 120, v šesterorazredni deželni nadgimnaziji v Ljubnem 146, v državni gimnaziji v Celji 279, v višji realki v Gradci 119, v Mariboru 108, v višji realki v Celovci 123, v Beljaku 174. — Kranjska ima v štirih gimnazijah 1062 dijakov. (Nemška podgimnazija v Kočevji ima 103 učence, nemška realka v Ljubljani le 222 učencev. Primorska ima v štirih gimnazijah 1043 dijakov; mej temi ima nemška nadgimnazija v Pazinu 134 dijakov, ital. mestna gimnazija v Trstu ima 406, nemška državna gimnazija pa 353 in državna višja realka v Gorici pa 160 učencev.

— **Slovansko časopisje.** Letos izhaja 169 čeških, 126 poljskih, 27 hrvatskih, 23 srbskih, 23 slovenskih, 18 maloruskih, 12 slovaških in 10 bulgarskih časopisov.

— **Slavni skladatelj Rihard Wagner** je 13. preteč. meseca v Benetkah umrl. Njegova smrt je velika izguba muzikal. svetu. Imel je splošno veljavo.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na enorazrednici v Ajdovici s 450 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje c. k. okrajnemu šolskemu svetu v Novem mestu do 20. t. m.

Na Štajerskem. Podučiteljska služba v Vojniku, III. plačilnega razreda. Prošnje do 20. t. m. okrajnemu šolskemu svetu v Vojniku.

Na Koroškem. Učiteljski službi v Bleiburgu in v Spodnji Srednji vasi. Prošnje pri c. k. okrajnem šolskem svetu v Velikoveci do 3. t. m.

J. Švách a v Nemškem brodu (Deutschbrod, Böhmen)

pošilja za gotovo plačilo poštne prosto po vseh deželah:

1. *Zbirko rudnin za eno-, dvo- in trirazredne ljudske šole*; 60 vrst, velike eksemplare, v lesenem zaboji . . . 7 gold. 50 kr.
2. *Zbirka rudnin za večrazredne ljudske šole*; 100 vrst, velike eksemplare, v lesenem zaboji . . . 12 " — "
3. *Zbirka rudnin za meščanske šole*; 150 vrst, velike eksemplare, v lesenem zaboji . . . 18 " — "

Te zbirke, sestavljene na podlogi šolskih beril, obsegajo vse rudnine, katere se razlagajo v dotičnih šolah, mej drugimi tudi soli, po natori posnemana plemenita kamena, rude, kovine, gorska kamena itd. Te zbirke je zaradi praktične sestave kot najboljša učila pripoznalo in za rabo v šoli odobrilo do zdaj štiri in trideset sl. c. k. okrajnih šolskih svetov.

 Današnjemu listu je pridejan „Kazalec“.